Turkish Studies *Information Technologies and* *Applied Sciences*

Volume 14 Issue 2, 2019, p. 251-274

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22663

ISSN: 2667-5633

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 07.02.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.06.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (19.03.2019)- Referee 2 (16.04.2019)

This article was checked by iThenticate.

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN AKILLI CEP TELEFONU KULLANMA ALİŞKANLIKLARI VE SIKLIĞININ, AİLE VE OKUL ORTAMINA ETKİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Güney NAİR*

ÖZ

Bazı teknolojiler toplum tarafından kolayca benimsenmekte ve kullanılmaktadır. Akıllı cep telefonlarının kısa sürede hızla yaygınlaşması bunun bir örneğidir. Ülkemizde özellikle gençler arasında akıllı cep telefonu kullanımı son derece yaygındır. Genellikle iletişim, internetten yararlanma ve multi medya özelliklerinin sağladığı olanaklarla, bireylerin ceplerinde her an her yere taşıyabildiği bu teknolojik cihazlar yaşamı kolaylaştırmaktadır. Fakat, ortaya çıkan bazı davranış değişiklikleri nedeniyle okul ve aile yaşamında çeşitli sorunlara neden olmaktadır.

Gerekli literatür taraması sonrasında, 2017-2018 öğretim yılı bahar yarıyılında 21.081 lise öğrencisinin araştırma evrenini oluşturduğu Sivas merkez ilçede onbir ayrı lisenin 9-10-11 ve 12. sınıflarda öğrenim gören 537 öğrenci tesadüfi örnekleme yöntemi ile araştırmaya dahil olmuştur. Araştırmacı tarafından geliştirilen ve 57 sorudan oluşan bir anket formu deneklere uygulanmış ve elde edilen veriler, SPSS 23 programında değerlendirilerek, elde edilen bulgular bu çalışmaya konu edilmiştir.

Araştırmada, lise öğrencilerinin içinde bulundukları sosyo-ekonomik koşullar doğrultusunda, okul ve ev ortamında akıllı cep telefonu kullanma davranışı çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Elde edilen veriler, lise öğrencileri arasında akıllı cep telefonu edinmenin bir zorunluluk olarak görüldüğünü, kullanımının son derece yaygın olduğunu, erken yaşlarda telefon sahibi olunduğunu ve önemli bir bağımlılık sorunu yaşandığını ortaya koymaktadır. Okul ve ev ortamında

* Dr. Öğr. Üyesi, Cumhuriyet Üniversitesi, E-posta: guneynair@gmail.com

akıllı cep telefonu kullanımının ikili ilişkilerde çeşitli sorunlar yarattığı ortaya konmakta, özellikle derslerin işlenişi sırasında açık tutulan ve derste kullanılan cep telefonlarının önemli bir sorun kaynağı olduğu verilerle desteklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Telefon, Akıllı Cep Telefonu, Okul ve telefon, Telefon ve Gençlik, Lise ve cep telefonu.

INVESTIGATING THE HABITS AND FREQUENCIES OF HIGH SCHOOL STUDENTS OF USING SMARTPHONES IN TERMS OF THEIR EFFECTS ON THEIR FAMILY AND SCHOOL ENVIRONMEN

ABSTRACT

Some technologies are easily adopted and used by the society. An example of this is the prevalence of smartphones in a really short time. Usage of smartphones is highly widespread in Turkey, especially among youngsters. In general, due to their opportunities such as communication, utilization of the internet and multimedia characteristics, these technological devices which could be carried everywhere make life easier. However, because of the changes in some behaviors that are observed, these devices pose some problems in the school and family life.

As a result of the literature review, 537 students who were enrolled at eleven different high schools in the central province of Sivas in Turkey in the academic year of 2017-2018 among the respective population of 21,081 by random sampling. A questionnaire form consisting of 57 questions that was developed by the researcher was applied to the subject, and the data that were obtained were analyzed by using SPSS 23, and the findings that were obtained are included in this study.

The study investigated the smartphone usage statistics of high school students at home and at the school based on different variables and their socioeconomic characteristics. The data that were obtained showed that owning a smartphone was seen as a requirement among high school students, the prevalence of using these devices was really high, people owned smartphones at very early ages, and there was a serious problem of addiction. It is demonstrated by data that using smartphones in the school or home environment creates various problems in bilateral relationships, and especially smartphones that are kept as turned on and used in classes are a significant source of problems.

STRUCTURED ABSTRACT

Smartphones are at the top of the most prevalently accepted technological inventions by societies that have spread the fastest. The greatest advantage of these smart devices, which contain several functions, especially multimedia, in addition to allowing visual and auditory telecommunication, in comparison to other information and

communication devices is that they fit into a small pocket and be carried everywhere with the person. Smartphones, which are prevalently used by people of every age but young people in particular, lead to various behavioral changes in social relationships. These changes in behavior are occasionally seen as “problems,” and they lead to crises at the school and in-family relationships especially among young people.

This study is about the prevalence and frequency of usage of smartphones by youths who are in high school in Turkey, and it aims to investigate the effects of these issues on relationships at the school and in the family. The population of the study consisted of 21,081 students who were enrolled at high schools in Sivas, which is a city in central Turkey that may be assumed to have a medium level of development, while the sample was selected by random sampling. A questionnaire consisting of 57 questions was applied in the spring months of 2018 with 537 students at eleven different high schools with varying characteristics. The data were analyzed in the SPSS 23 software, and the theoretical framework of the study was the “uses and gratifications approach” that was developed (Rosengren 1974) after its foundations were set by Sucman (1942), Herzog (1944) and Berelson (1949).

The main problems that were assessed may be listed as: at what age and for what purpose do students buy their first smartphone, for which purposes do they use it, and on which level do they see their smartphone addiction to be? Do they see the phone as an element of prestige and compare it to their peers? Is there connection between their phone preferences and their family budget, age and gender? For which purposes do they use their phones in the school environment? Do they obstruct the course of classes and encounter punishment? Does the phone create a problem in the relationships at home?

The age interval of the sample was 14-18 years, and the participants included female students by 55.3% and male students by 44.7%. The vast majority (92.9%) lived with their families, 81.6% stated that they were born in the city, and most (88.5%) had lived in the city for more than four years. The ratio of mothers who had regular income (17.3%) was very low. 19% of the fathers did not have a regular income, and 66.3% of the families lived on an income level of under two times the minimum wage. Considering that smartphones are expensive devices, income status is an important variable.

The findings of the study showed that more than half of the participants (55.3%) got their smartphones when they were fourteen and saw this as an essential need (54%). While the first phones were usually bought by the fathers (56.1%), the ratio of the students who got these by saving their allowances or working (19.2%) was noteworthy. In addition to the high ratio of those who stated that they find the brand and model important for choosing the smartphone to be purchased (67.6%), it is worth noting that the economic power of the family was also considered while purchasing or replacing smartphones (40%). The ratio of the students who had not changed their phones since they had bought it (43.2%) was also high. It is believed that the factor that affected all these preferences was the low-income family structure. It was observed that many students replaced their phones once in every two (16.9%) or (23.6%) years, 12.9% replaced their phones every year, and 4.1% replaced

their phones multiple times in a year. The ratio of those who considered the phone's quality and prestige while replacing it was 13.4%.

The participants prioritized (80.3%) unlimited internet usage while choosing a mobile carrier for their phones. Thus, it is not surprising that they used their phones mostly (67.6%) for internet usage. Their behavior of making calls (62.6%), which is the purpose of the invention of the telephone, was in second place. Other frequently stated functions in smartphones was listening to music (56.6%), messaging (55.1%) and taking photos (50.7%). 61.9% of the participants stated that they used their smartphones by knowing about the phones' features, 64.6% reported that they spent an effort during the day for preventing their phones from losing charge, they regularly charged their phones every night for this, they carried batteries with them or try to find a place for charging. Considering the ratio of those who spent more than three hours a day (70.3%), this was not surprising. Likewise, 37.2% spent time with their phones for more than five hours a day. It is a field of issue that needs to be carefully focused on that 69.3% (rarely: 26.3%, sometimes: 27.7%, frequently: 15.3%) thought they were smartphone addicts.

Naturally, this addiction leads to some problems in students' lives at the school and at home. While 63.3% of the participants stated that they left their phone on during the classes, 59.9% believed that keeping the phones on affects the process of the class negatively. The magnitude of the problem was demonstrated by the ratio of students who stated that they used their phones during the class and get distracted from the classroom environment (70.7%) (frequently: 13.4%, sometimes: 21.2%, rarely 36.1%). This issue concerns all developed societies. For example, France banned usage of phones at schools. With a directive (2018), the Turkish Ministry of National Education instructed keeping phone usage at schools under control.

It was seen that the students used their phones in the classroom environment mostly for contacting their friends (32.6%), playing games (22.3%), listening to music (21.0%) and posting on social media (15.6%). 8.4% frequently, 15.3% sometimes and 24.6% rarely messaged their friends. The punishments given by teachers also demonstrated the magnitude of the problem. 38.6% of the participants stated that they were warned by their teachers at least once, and 16.1% received punishment due to not complying with the warnings. 3% of the sanctioned students stated that they encountered punishments frequently.

It was observed that phone use by youths at home also occasionally led to problems. 77.8% of the participants in the sample reported that they were warned by the adults in the family because they spent too much time with their phones at home and were distracted, while 12.5% stated that they were exposed to violence by the adults in the family because they did not consider such warnings. It was learned that mostly the mothers (60.7%) warned their children about the negative issues that would be caused by irresponsible usage of smartphones, and the students considered the warnings of their mothers the most (50.1%). A part of the participants (32.6%) said they hid some things they do with their smartphones from their families, while 26.7% believed their phones were checked by their parents or siblings without their knowledge. These secret checks were believed to be made mostly by the mothers (8.9%) and

secondly by the siblings (7.8%). It was an interesting finding that more than half of the sample (54.2%) said they had four or more smartphones at home.

The emotional reactions of the students in the sample were also striking. When they did not have their smartphones with them, the participants were led to feelings of sadness (22.2%), loneliness (21.6%), anxiety (19.4%), aggression (8.4%), helplessness (7.8%) and insecurity (5.0%).

The findings of the study suggested that it is needed to investigate the prevalence of smartphone usage among students, as well as smartphones and the internet, in a comprehensive manner. The time spent with phones may lead to problems in both school and family environments. The solution of problems that are experienced especially at the school will be possible by the collaboration, agreement and mutual decisions of the administration, teachers, parents and students without infringing on people's freedom of communication, which is a democratic right.

Keywords: Telephone, Smartphone, School and Telephone, Telephone and Youth, High School and Telephone.

1.Giriş

İnsanoğlu, gündelik yaşamını kolaylaştırmak, refah ve konforunu geliştirmek için sürekli bir mücadele içinde olmuş, her zaman daha iyi yaşamayı amaçlamış ve bilme, yenilik yaratma arzusunun sonucu, doğayla mücadelesinde teknolojiyi üretmiştir. Günümüz dünyası köklü bir değişimden geçmekte, bilgi iletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmeler değişime hız kazandırmakta, bu süreçten toplumsal yapılar ve ilişkiler çok yönlü olarak etkilenmektedir.

Bilginin bilgiye uygulandığı ve bilginin sermaye aracı olduğu günümüzün modern toplumlarında teknoloji akıl almaz bir hızla ilerlemektedir. “İnternet, intranet ve extranet, ofis otomasyon sistemleri, fonksiyonel bilişim sistemleri, yönetim bilişim sistemleri, uzman sistemler, karar destek sistemleri ve elektronik veri değişim sistemleri” (Elibol, 2005:158-159) gibi yeni iletişim teknolojileri bireylerin günlük teknolojik araç-gereç kullanımına alt yapı oluşturmakta, “kullanıcının istediği zaman ve mekanda veri almasına, diğerleriyle etkileşime girmesine” (Geray, 1999:117) ürettiği bilgiyi depolamasına, işleyip, paylaşmasına olanak sağlamaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin kapsamı her geçen gün daha da genişlemekte uydur, telefon, kablo, bilgisayar ağları gibi mevcut iletişim alt yapısının kullanılması sayesinde günümüz gençliği teknoloji ile iç içe büyümektedir. 2000 yılı sonrasında doğan, bugün orta öğrenim kurumlarında öğrenci olarak bulunan ve bu araştırmanın da öznesi olan gençler “Z nesli, internet nesli, net nesli” (Ögel, 2014:18) gibi kavramlarla tanımlanmaktadırlar. Bu genç kuşak arasında akıllı cep telefonu kullanımı son derece yaygındır. Ancak, insan yaşamında teknolojik gelişmelerin, olumlu olduğu kadar olumsuz etkileri de söz konusudur. Özellikle gençler arasında akıllı cep telefonlarının bilinçsiz ve uygunsuz kullanımının birçok sorunu beraberinde getirdiği tartışma konusu olmaktadır. “Kişinin problemleri internet kullanımı, sosyal ağ kullanımı vb. davranışları problemleri telefon kullanımını tetiklemekte ve bu kişi zaman içinde sosyal ve fiziksel problemler yaşamaktadır” (Özer ve Özer, 2018:957).

Graham Bell'in 1876'da gerçekleştirdiği buluşun ardından yaygınlaşan fakat büyük bir evrim gerçekleştiremeyen telefon cihazı kendisini bağlı tutan kablolarından kurtulduktan sonra büyük bir gelişme göstermiştir. Finlandiya, İsveç gibi İskandinav ülkelerinin coğrafi koşulları nedeniyle kablo döşeme sıkıntısı yaşamaları bu ülkeleri alternatif kanallar bulmaya itmiş, kablolu telefonun ilk

örnekleri bu coğrafyada ortaya çıkmış ve kısa sürede başta Avrupa olmak üzere dünyaya yayılmıştır. Günümüzde birçok teknolojik gelişmenin altında yatan dijital iletişim, “analog sistemin yerine, iletişimin binary ad verilen yeni bir teknikle gerçekleştirilmesidir” (Yahyagil, 2001: 10). Dijital sistemlerin gelişimi ile ortaya çıkan yeni iletişim teknolojileri, her şeyin elektronikleştiği bir dünyayı yaratırken bu kapsamda her geçen gün yeni bir elektronik kavram hayatımıza girmektedir.

Türkiye, dünyada yaşanan gelişmelerin uzağında kalmamış, 1985 yılında başlayan çalışmalar sonucu 1986 yılında analog cep telefonu hizmeti devreye girmiş, GSM (Global System for Mobile Communications) cep telefonu hizmetleri ise 1994 yılında başlamış ve günümüze kadar büyük bir hızla gelişmiştir. Ülkemizde “yeni nesil kablolu iletişim teknolojilerinin yaygın kullanılması sonucunda mobil iletişim olanakları da gelişmiş ve yaygınlaşmıştır (Kayabaş, 2013:177).

Her cep telefonu akıllı özellik taşımadığından, yapılan araştırmalarda bu durum zaman zaman yanılırlara neden olmaktadır. Bu nedenle cep telefonu kavramını cep telefonu (mobile phone) ve akıllı cep telefonu (smartphone) biçiminde ayırmak araştırmalara kolaylık sağlamaktadır. Sadece cep telefonu olarak tanımladığımız makineler sesli iletişim, kısa mesaj ve sınırlı olarak internet taramalarına olanak verirken akıllı cep telefonları “multimedya dijital alt yapısıyla çok yönlü bilgi alışverişine olanak sağlamaktadır” (Rice ve Katz, 2008:435).

Teknolojinin üretilmesi kadar toplum tarafından benimsenmesi ve yaygınlaşması da son derece önemlidir. Piyasaya sürülmesinden itibaren cep telefonları “dünya genelinde en hızlı gelişen sektörlerin” (Kalba, 2008:633) başında yer almıştır. Küresel ölçekte “2011 yılında yaklaşık 494 milyon adet olarak gerçekleşen akıllı cep telefonu sevkiyatının sadece 2020 yılında 1,8 milyar adet gerçekleşeceği öngörülmekte 2018 yılında pazarda %4,5’lik büyümenin gerçekleştiği (Scarsella ve Stofega, 2017) ifade edilmektedir. “Konuşma, mesajlaşma, internet erişimi, kamera, sosyal medya kullanımı, hesap makinesi, el feneri, pusula, not defteri, e-kitap okuyucu” (Yusufoğlu, 2017:2415) gibi çeşitli özellikleri akıllı cep telefonu kullanımına yönelik ilgiyi arttırmaktadır. Özellikle Facebook, Twitter, Instagram gibi sosyal medya ve internetin çeşitli uygulamaları insanların kendilerini özgür hissetmelerini ve geniş kitlelere ifade etmelerini sağlamış, bu olanakların haberleşme imkanıyla birlikte akıllı ve cepte her an her yerde taşınabilen küçücük bir makineye sığması hızla yayılmasını kolaylaştırmıştır. “Cep telefonu teknolojisi ve yeni çıkan marka ve modeller başta gençler olmak üzere, toplumun tüm kesimleri tarafından takip edilmektedir (Marketing Türkiye, 2004:44). Akıllı cep telefonları gençlerin birbirleriyle iletişim kurmalarına ve iletişimde kalmalarına olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte yapılan araştırmalar, gençler için cep telefonuna sahip olma ve kullanmanın onların kişisel özelliklerini ortaya koyduğunu, prestij sağladığını, kimlik oluşturduğunu, sosyal katılım sağladığını, eğlence kaynağı olduğunu (Lobet-Maris, 2003, Oksman ve Turtiainen, 2004, Wei ve Lo, 2006) ortaya koymaktadır.

İstatistiki veriler incelendiğinde “1994 yılında 81276 olan ülkemizdeki cep telefonu abone sayısının 2018 yılının Eylül ayı itibarıyla 80637671’e, internet abone sayısının ise 73789734’ e ulaştığı” (Tüik:2018) görülmektedir. “2013-2016 yılları arası internete bağlı araçların hanelerde bulunma oranları incelendiğinde cep telefonu ve akıllı telefonların bulundukları hane oranlarının 2013 yılında %30’dan 2016 yılı başlarında %74’e yükseldiği” (Güler vd., 2017:191) dikkat çekici bir artış olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2016 yılı Nisan ayı verileri, hanelerin % 96,9’unda akıllı cep telefonu veya cep telefonu bulunduğunu (Tüik, 2016) ifade etmektedir. 2017 yılında gerçekleştirilen bir başka araştırma ülkemizde akıllı telefon kullanımının yüzde 84 olduğunu, akıllı telefon sahiplerinin yüzde 7’sinin yılda bir, yüzde 17’sinin ise iki yılda bir akıllı telefonunu değiştirdiği sonucunu ortaya koymuştur. Ortalama akıllı telefon değişim süresi ise 3,2 yıl olarak hesaplanmıştır (Tüketici akademisi.gov.tr).

Akıllı cep telefonları günlük yaşantımızda önemli bir yere sahip olmuş ve çeşitli davranış değişikliklerini beraberinde getirmiştir. Son otuz yılda dünyada ve ülkemizde hızla yaygınlaşan bu teknolojik aletler günlük yaşantımızı doğrudan etkilemektedir. Örneğin ülkemizde telefon

kullanıcılarının %61'i uyandığında ilk beş dakika içinde, %52'si yatmadan önce son beş dakika içinde telefonlarını kontrol etmekte, günde ortalama 78 kez telefonlarına bakmaktadırlar (Deloitte, 2017). Bilgiye ulaşma kaynağı kütüphanelerin, ansiklopedilerin yerini akıllı cep telefonları, bilgisayarlar almıştır. Lise öğrencileri bilgiye ulaşmak için “en çok İnterneti %92,4'lük oranda kullanmaktadır. Facebook başvuru bilgi kaynakları içerisinde başvurma sıklığına göre %70 ile 6.sıradadır. Fakat bilgi kaynaklarında çok sık kullanılma durumunda ise Facebook 4.sıradadır” (Kamiloğlu ve Yurttaş, 2014:142). Derslerde kalem ve defterle klasik not tutma davranışının yerini son zamanlarda giderek artan oranda video veya ses kaydı, telefona not tutma gibi davranışlar almaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları anı, olayları, duygu ve düşüncelerini, ilişkilerini, yargılarını, kararlarını vb. anlık olarak internet aracılığıyla çeşitli platformlarda paylaşmaları yaygın davranışlar arasına girmekle birlikte, doğan sorunlar “mahremiyet, özel yaşamın ihlali vb. tartışmaları da beraberinde getirmiştir. “Bu köklü değişikliklerin olumlu yönlerinin olması yanında toplumsal açıdan olumsuz ya da hoş görülmeylecek yönlerinin de mevcut olması yeni tartışmalara zemin hazırlamıştır” (Çakır ve Demir, 2014:233).

Yaşadığımız dünya bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde yepyeni ufuklar sunmakta, bu ufuk arayışında gençler, akıllı cep telefonlarının kendilerine sunduğu olanakları, günlük yaşamlarının her alanında teknolojik gelişmenin simgesi olarak görüp değerlendirmektedirler. Makale içinde kimi zaman “ACT” olarak kısaltacağımız akıllı cep telefonları günümüz gençliğinin ayrılmaz bir parçası olmuş, ev ve okul ortamında bazı önemli sorunlarında baş aktörü olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. ACT'lerin insanların ve toplumların günlük yaşamına etkileri, bilim insanları açısından önemli bir araştırma konusudur. Dolayısıyla araştırma, bilişim teknolojilerinin önemli bir parçası olan akıllı cep telefonlarının gençler arasında yaygın ve bilinçsiz kullanımının yarattığı çeşitli sorunları okul ve aile ilişkileri bağlamında ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda yapılacak çeşitli araştırmalara yol gösterici veriler sunabilme düşüncesinin yanında, Sivas merkez ilçede gençler arasında bu konuda yapılmış ilk araştırma olma özelliği çalışmayı daha da anlamlı hale getirmektedir.

2. Metodoloji

2.1. Konu ve Amaç

Suchman (1942), Herzog (1944), Berelson (1949) tarafından yürütülen çalışmalarla klasik temelleri atılan ve yetmişli yıllarda modern bakış açılarıyla güçlendirilen “kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı” perspektifinden konu ele alındığında öncelikle vurgulanması gereken, bireyin diğer pek çok insanda olduğu gibi başkalarıyla ilişki kurma - sosyal etkileşim gibi temel bir ihtiyacının olduğudur. Kitle iletişim araçları ve diğer kaynaklar sosyal, psikolojik beklentilere uygun yanıtlar verdiği için tüketilerek ihtiyaçları karşılamakta, bu durum bağımlılık ya da alışkanlıkla da sonuçlanabilmektedir. Kuramın modern boyutunda Rosengren (1974), Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine atıfta bulunarak, “iletişim ilişkilerinde arkadaşlık, sevgi, kabul görme, kendini gerçekleştirme ihtiyacının (yüksek düzey ihtiyaçlar), güvenlik ve psikolojik ihtiyaçlara (düşük düzey ihtiyaçlar) oranla kullanımlar ve doyumlar modeliyle daha çok ilişkili olduğunu” (McQuail ve Windahl, 1993:112) ifade etmektedir. Bununla birlikte, yaşanan veya içinde bulunulan sosyal koşulların neden olduğu anlaşmazlıklar ve gerilimler bireyleri medya tüketimi yoluyla dinlenmeye itmektedir. Gençlik olarak tanımladığımız kategori toplumlarda değişime en açık kesimi oluşturmaktadır. Günümüzde gençler teknolojiye olabildiğince yararlanmakta, bilişim teknolojilerinin sağladığı olanakları en üst seviyede kullanmayı hedeflemektedirler. Akıllı cep telefonlarının kolayca taşınabilmeleri, pratik kullanıma sahip olmaları, iletişim kurma yanında multi medya özellikleri bu cihazların kısa sürede benimsenmelerini ve kullanılmalarının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Özellikle liselerde öğrenim gören gençler arasında akıllı cep telefonu kullanımı yaygınlığının giderek arttığı, önemli bir iletişim aracı olduğu ve bu durumun gençlerin aile, okul yaşantıları üzerinde çeşitli etkiler yarattığı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle; araştırma liselerde öğrenim gören gençler arasında cep telefonu kullanımının yaygınlığını ve sıklığını, akıllı cep telefonu ile geçirilen zamanın sınıf iklimi, okul ve aile ilişkileri üzerindeki etkilerini konu edinmektedir.

Araştırmanın temel amacı; gençlerin günlük yaşamlarında akıllı cep telefonu kullanma davranışı sıklığı ve yaygınlığının, aile ve okul ortamına etkilerini incelemektir. Araştırmanın bağımsız değişkeni çeşitli liselerde öğrenim gören gençlerin akıllı cep telefonu bulundurma ve kullanma davranışıdır.

Bu bağlamda araştırmada test edilen başlıca problemleri şu şekilde sıralayabiliriz;

a)Akıllı Cep telefonu edinme ve kullanma davranışı ile ilgili

- Lisede öğrenim gören gençler, kaç yaşında ve ne gerekçeyle ilk telefonlarını edinmektedirler?
- Lisede öğrenim gören gençler en fazla hangi amaçlar için akıllı cep telefonu kullanmakta ve gün içinde telefon ile ne kadar zaman geçirmektedirler?
- Kendilerini bir telefon bağımlısı olarak görmekte midirler?
- Sahibi oldukları akıllı telefonun kendileri için bir prestij unsuru olduğuna inanmakta mıdır?

b)Okul ortamında ACT kullanma davranışı ile ilgili;

- Lisede öğrenim gören gençler, arasında akıllı cep telefonu kullanma yaygınlığı ve sıklığını yaş, cinsiyet, ekonomik gelir vb. değişkenler etkilemekte midir?
- Lisede öğrenim gören gençler, okul ve ders ortamında akıllı cep telefonu kullanmanın sınıf iklimini olumsuz etkilediğini düşünmekte midirler?
- Okul ortamında akıllı cep telefonu kullandıkları için öğretmen/ıdareci tarafından cezalandırıldıkları olmakta mıdır?

c)Ev ortamında ACT kullanma davranışı ile ilgili;

- Ev ortamında akıllı cep telefonu kullanımına ayırdıkları zaman aile içinde sorun yaratmakta mıdır?
- Akıllı cep telefonu ile yaptıkları bazı eylemleri, ebeveynlerinden gizlemekte midirler?
- Ebeveynlerinin akıllı cep telefonu kullanımı konusunda bir denetimleri var mıdır?
- Kendilerini bilinçli kullanıcı olarak görmekte midirler?

2.2.Yöntem

Araştırmada tarama yöntemi (survey) izlenmiş, daha önce çeşitli araştırmalarda da kullanılmış, yapılandırılmış (structured) kapalı uçlu ve seçmeli sorularla hazırlanan anket formu ile sahaya inilmiştir. Araştırmanın evrenini ve sınırlılığını, 2017-2018 öğretim yılı bahar yarıyılında, Sivas Merkez ilçede ortaöğretim ikinci kademe (lise) okullarında öğrenim gören 21.081 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem bu evrenden okulların özellikleri dikkate alınarak seçilmiş, farklı özelliklerdeki okulların örnekleme dahil olması sağlanmış ve Mayıs-Haziran aylarında gerekli yasal izinlerin alınması sonrasında, anketör öğrencilerinde katkılarıyla alana inilmiştir. Bu çerçevede; Şehit Ahmet Eyce Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Ticaret Lisesi,%12,5, n:67), Necip Fazıl Kısakürek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Kız Meslek Lisesi, %11,4, n:61), Sivas Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Endüstri Meslek Lisesi, %11,2, n:60), Muzaffer Sarısözen Güzel Sanatlar Lisesi (%8,6, n:46), Ahmet Ayık Spor Lisesi (%11,4 n:61), Mustafa Kemal Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Sağlık Meslek Lisesi, %4,3 n:23), Sivas Fen Lisesi (%12,5 n:67), Kongre Anadolu Lisesi, Halil Rifat Paşa Anadolu Lisesi, Selçuk Anadolu Lisesi (%16,4 n:88) ve Sivas Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi (%11,9 n:64)'nde 9,10,11 ve 12. sınıflarda öğrenim gören öğrenciler arasından tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş, 570 öğrenci örnekleme dahil olmuştur. Her okulun her sınıfından birbirine yakın sayıda öğrencinin örnekleme dahil olmasına özen gösterilmiş, her uygulama öncesi ankete katılacak öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilerek,

doğru ve güvenilir yanıtlar vermeleri konusunda açıklamalar yapılmıştır. Öğrencilere, daha önce mikro ölçekte test edilen ve genel geçerliği sağlanan 57 sorudan oluşan bir anket formu uygulanmış, değerlendirme aşamasında çeşitli nedenlerle elenen anket formları sonrasında 537 form SPSS 23 programında değerlendirmeye tabi tutulmuş, elde edilen bulgular araştırma içinde değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

2.3.Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kız	297	55,3
	Erkek	240	44,7
Yaş	14 ve altı	18	3,4
	15	95	17,7
	16	114	21,2
	17	158	29,4
	18 ve üstü	152	28,3
Barındığı yer	Anne-baba-akraba yanı	499	92,9
	Yurt-pansiyon vb.	32	5,9
	Başka	6	1,1
Baba Mesleği	İşsiz	6	1,1
	Serbest Meslek	96	17,9
	İşçi	135	25,1
	Esnaf	84	15,6
	Memur	111	20,7
	Tüccar-Sanayici	5	0,9
	Emekli	53	9,9
	Çiftçi	29	5,4
	Cevapsız	18	3,4
Anne Mesleği	Ev kadını	421	78,4
	Gündelikçi	8	1,5
	İşçi	30	5,6
	Memur	47	8,8
	Esnaf	12	2,2
	Emekli	4	0,7
	Çiftçi	9	1,7
Ailelerinin Gelir Düzeyi¹	1603 TL ve altı	107	19,9
	1604-3200 TL	249	46,4
	3201-4800 TL	100	18,6
	4801-6400 TL	41	7,6
	6401 TL ve üstü	38	7,1
Doğum yeri	Köy	33	6,1
	Kasaba	56	10,5
	Kent	438	81,6
	Yurt Dışı	10	1,9
Kaç Yıldır Sivas'ta Yaşadığı	1-3 yıl	62	11,5
	4-9 yıl	57	10,6
	10 yıldan fazla	418	77,9
TOPLAM		537	100

¹ Araştırmamızı uyguladığımız 2018 Mayıs-Haziran ayında ülkemizde asgari ücret net 1603 TL olduğu için aylık gelir aralığı asgari ücret ve katları olarak belirlenmiştir.

Örneklemin %55,3'ü (n:297) genç kızlardan, %44,7'si (n:240) genç erkeklerden oluşmuştur. Ortaöğretim kurumları ikinci kademesine devam eden öğrencilerin yaş dağılımı dikkate alındığında, örneklemin %3,4'ünün (n:18) 14 yaş ve altında, %17,7'sinin (n:95) 15 yaşında, %21,2'si (n:114) 16 yaşında, %29,4'ünün (n:158) 17 yaşında ve %28,3'ünün (n:152) 18 yaş ve üstünde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %92,9'u (n:499) anne-baba ya da akrabalarının yanında, dolayısıyla bir aile ortamında kaldıklarını belirtmişlerdir. Örnekleme dahil olan öğrencilerin %5,9'u (n:32) yurt ya da okul pansiyonu gibi barınma yerlerinde kaldıklarını belirtmişlerdir. %1,1'i (n:6) başka seçeneğini işaretlemişlerdir.

Öğrencilerin baba meslekleri açısından durumları değerlendirildiğinde %25,1'inin (n:135) işçi, %20,7'sinin (n:111) memur, %17,9'unun (n:96) serbest meslek, %15,6'sının esnaf, %9,9'unun (n:53) emekli, %5,4'ünün (n:29) çiftçi, %9'unun (n:5) tüccar-sanayici olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %3,4'ü (n:18) soruyu cevapsız bırakırken %1,1'i (n:6) babalarının işsiz olduğunu belirtmişlerdir. Annelerinin mesleği değerlendirildiğinde büyük oranda (%78,4, n:421) ev kadını olduğu görülmektedir. Memur olarak bir devlet kurumunda çalışan annelerin oranı %8,8 dir (n:47). %5,6'sının (n:30) işçi olarak çalıştığı, %1,7'sinin (n:9) çiftçi olduğu, %1,5'inin (n:8) gündelik işlere giderek ailesinin geçimine katkı sağladığı görülmektedir. Öğrencilerin 1,1'i (n:6) soruyu yanıtsız bırakmıştır. Örnekleme dahil olan öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumu değerlendirildiğinde yüksek oranda alt ve orta gelir grubunda oldukları görülmektedir. Araştırma konusu açısından ailenin aylık gelir durumu çok dikkat çekici bir değişkendir. Örnekleme 3200 TL ve altı aylık gelir ile geçim mücadelesi veren ailelerin oranı %66,3'tür (n:356). Bu rakam iki asgari ücrete tekabül etmektedir. Bu dönemde Türk-İş'in yapmış olduğu araştırmaya göre "dört kişilik ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarını ifade eden "açlık sınırı" bin 812 liradır. Gıda ile giyim, konut, ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarına denk gelen "yoksulluk sınırı" ise 5 bin 904 lira" (www.cnnturk.com) olarak belirlenmiştir. Üstte belirttiğimiz %66,3'lük oranın %19,9'u (n:107) 1603 TL (bir asgari ücret) ve altında bir gelire sahipken %46,4'ü (n:249) 1604 TL ile 3200 TL arasında aylık gelir ile yaşamlarını sürdürmektedirler. 3201 TL ile 4800 TL arasında aylık gelire sahip olanların oranı %18,6 (n:100), 4801 TL ile 6400 TL arasında gelire sahip olanların oranı %7,6'dır (n:41). 6401 TL ve üstü aylık gelire sahip olanların toplamı %7,1 (n: 38) olarak örnekleme yansımıştır.

Örnekleme dahil olan öğrenciler doğum yerlerine göre incelendiğinde %81,6'sının (n:438) kent doğumlu olduğu görülmektedir. Kasaba doğumlu olanların oranı %10,5 (n:56), köy doğumlu olanların oranı %6,1'dir (n:33). Örneklemin %1,9'u (n:10) yurt dışında doğduklarını belirtmişlerdir. Örneklemin büyük çoğunluğu %77,8'i (n:418) on yılı aşkın bir süredir Sivas'ta yaşadığını belirtirken, üç yıldan daha az süredir kentte olduklarını belirtenlerin oranı %11,5 (n:62) olarak örnekleme yansımıştır. 4-9 yıl arasında kentte bulunan öğrencilerin oranı %10,6'dır (n:57).

3.Bulgular

3.1. Öğrencilerin Akıllı Cep Telefonu (ACT) Edinme ve Kullanma Özellikleri

Tablo 2. Öğrencilerin Akıllı Cep Telefonu Edinme ve Kullanma Durumu Dağılımları

		n	%
Akıllı Cep Telefonuna sahip olma durumu	Evet	523	97,4
	Hayır	14	2,6
İlk akıllı cep telefonunu edinme yaşı	13 yaş ve öncesi	119	22,2
	14	178	33,1
	15	142	26,4
	16	52	9,7
	17	27	5,0
	18 ve sonrası	5	0,9
	Cevapsız	14	2,6
Telefon edinmenin en önemli gerekçesi	Zorunlu İhtiyaç görüyorum	290	54,0
	Arkadaşlarımda olduğu için edindim	19	3,5
	Teknolojik gelişmeden uzak kalmam	55	10,2
	İnternette yararlanmak için edindim	97	18,1
	Sosyal medya için edindim	46	8,6
	Başka	14	2,6
	Cevapsız	16	3,0
İlk akıllı cep telefonunu edinme biçimi	Harçlıklarımı biriktirerek aldım	32	6,0
	Çalışarak aldım	71	13,2
	Babam aldı	301	56,1
	Annem aldı	49	9,1
	Akrabalarım aldı	10	1,9
	Hediye edildi	56	10,4
	Başka	5	0,9
A. C. Telefonunun Marka-Modelini önemseme durumu	Cevapsız	13	2,4
	Evet	363	67,6
	Hayır	163	30,4
	Cevapsız	11	2,0
A.C. Telefonunun yenilenme sıklığı	Daha değiştirmedim	232	43,2
	Yılda 2-3 kez değiştiririm	22	4,1
	Yılda bir kez değiştiririm	47	8,8
	İki yılda bir değiştiririm	91	16,9
	Üç yılda bir değiştiririm	127	23,6
	Cevapsız	18	3,4
A.C. Telefonu alıp, yenilerken öncelikli düşünce	Kaliteli olması, prestij kazandırması	72	13,4
	Yaşıma, cinsiyetime uygun olması	77	14,3
	Ailemin ekonomik gücüne uygun	215	40,0
	Çok fonksiyonlu olması	132	24,6
	Arkadaşımdan kaliteli olması	12	2,2
	Başka	10	1,9
	Cevapsız	19	3,5
Telefon hattı edinirken, pakette en çok önemsenen özellik	Sınırsız mesajlaşma	17	3,2
	Standart ücretle sınırsız konuşma	39	7,3
	Sınırsız internet kullanımı	431	80,3
	Başka	34	6,3
	Cevapsız	16	3,0
	Telefon görüşmesi yapmak	336	62,6
	Fotoğraf çekmek	272	50,7
	İnternete girmek	363	67,6

A.C. Telefonunun en çok kullanılma amacı (Birden fazla seçenek işaretlenmiştir)	Mesajlaşmak	296	55,1
	Oyun oynamak	258	48,0
	Video-film izlemek	269	50,1
	Müzik dinlemek	304	56,6
ACT'nin kullanım özelliklerinin bilinmesi durumu	Evet	332	61,8
	Hayır	189	35,2
	Cevapsız	16	3,0
Telefon şarjınızın bitmemesi için çaba harcama durumu	Her zaman şarj mekanı ararım	69	12,8
	Yanımda batarya taşıyorum	59	11,0
	Her gece şarja takarım	219	40,8
	Hiç çaba harcamam	170	31,7
	Başka	4	0,7
	Cevapsız	16	3,0
Bir gün içinde telefon ile geçirilen süre	Bir saatten az	11	2,0
	1-2 saat	124	23,1
	3-4 saat	178	33,1
	5 saatten fazla	200	37,2
	Cevapsız	24	4,5
TOPLAM		537	100

Sivas kent merkezindeki ortaöğretim ikinci kademe okullarda uygulanan araştırma bulgularına göre, örnekleme dahil olan öğrencilerin %97,4'ünün (n:523) bir akıllı cep telefonuna sahip oldukları görülmektedir. Öğrencilerin %55,3'ü (n:297) ondört yaşından önce akıllı cep telefonu edinmişlerdir. 16-17 yaşlarında oran %36,1'e (n:194) gerilemekte, 17 yaş ve üzerinde %5,9 (n:32) olarak gözlenmektedir. Bir diğer ifadeyle ortaöğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilerin yarıdan fazlasının lise öğreniminin ilk yarısında akıllı cep telefonuna sahip oldukları ortaya çıkmaktadır.

Sivas'ta yürütülen araştırmaya dahil olan öğrencilere "akıllı cep telefonuna sahip olmalarının gerekçesi" sorulduğunda, önemli bir oranda (%54, n:290) cep telefonu bulundurma ve kullanmayı zorunlu ihtiyaçlar arasında gördükleri ortaya çıkmaktadır. Teknolojik gelişmenin gerisinde kalmak istemeyenler dağılımda %10,2 (n:55)'lik bir dilim oluşturmuşlardır. İnternet ve sosyal medya olanaklarından yararlanmak için akıllı cep telefonu edindiklerini belirten öğrencilerin oranı ise %26,7 (n:143) dir. Bu dağılımda %3,5 (n:19) öğrenci gerekçe olarak arkadaşlarında olduğu için cep telefonu edindiklerini ifade etmişlerdir.

İlk akıllı cep telefonunun edinilmesinde "baba" önemli bir faktör olarak görülmektedir. Örneklem grubunun %56,1'i (n:301) kendilerine ilk akıllı cep telefonlarının babaları tarafından alındığı yanıtını vermişlerdir. Öğrencilerin %13,2'si (n:71) çalışarak kazandıkları para ile bir akıllı telefona sahip olduklarını belirtirken, %12,3'ü (n:66) akraba ya da tanıdıklarınca hediye edildiğini, %9,1'i (n:49) annesi tarafından alındığını, %6'sı (n:32) harçlıklarını biriktirerek bir akıllı cep telefonu edindiklerini vurgulamışlardır.

Öğrenciler kullandıkları akıllı cep telefonunun marka ve modelini yüksek bir yüzde (%67,6, n:363) ile önemsediklerini belirtmektedirler. Öğrencilerin neredeyse yarısı (%43,2 n:232) telefonlarını ilk aldıkları günden bu yana hiç değiştirmediklerini ifade etmektedirler. Örneklem grubunun %23,6'sı (n:127) üç yılda bir kez akıllı cep telefonlarını yenilediklerini belirtirken, iki yılda bir değiştirenlerin oranı %16,9'dur (n:91). Yılda bir kez akıllı cep telefonunu daha gelişmiş modeller ile yenileyenlerin oranı %8,8 (n:47) olarak dağılıma yansırken, öğrencilerin %4,1'i (n:22) yılda iki, üç kez telefonlarını yenilediklerini belirtmişlerdir.

Örneklem grubuna dahil olan öğrenciler telefonlarını yenilerken öncelikle ailelerinin ekonomik gücüne uygun olmasını (%40, n:215) dikkate aldıklarını belirtmektedirler. Fonksiyonel özelliklerini dikkate alanlar %24,6 (n:132) oranında, yaşına ve cinsiyetine uygun model tercihini kullananlar ise

%14,3 (n:77) oranında dağılıma yansımaktadırlar. Kaliteli bir telefonun kendilerine prestij kazandıracağına inandıklarını belirten öğrencilerin oranı %13,4 (n:72) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elde edilen veriler, akıllı cep telefonu edinme ve kullanma davranışının doğrudan internetten yararlanma olanaklarıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Hat edinirken en çok hangi özelliği önemsedikleri sorulan öğrenciler %80,3 (n:431) oranında “sınırsız internet kullanımı” seçeneğini tercih etmişlerdir. Bunu %7,3 oranında (n:39) “sınırsız konuşma” seçeneği izlemektedir. Bu durum öğrencilerin akıllı cep telefonunu kullanma amaçlarına da yansımakta, büyük oranda internete gitmek için (%67,6, n:363) akıllı cep telefonlarını kullandıkları görülmektedir. Bu davranışı sırasıyla; telefon görüşmesi yapmak (%62,6, n:336), müzik dinlemek (%56,6, n:304), mesajlaşmak (%55,1, n:296), fotoğraf çekmek (%50,7, n:272), video-film izlemek (%50,1, n:269), oyun oynamak (%48, n:258) izlemektedir. Kırklareli’nde lise öğrencileri arasında yapılan bir araştırmada (Tosun, 2016:125) öğrencilerin en fazla akıllı telefon kullanarak (%47,51) sosyal ağlara, dolayısıyla internete bağlandıkları belirlenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (2013) 6-15 yaş grubunda yaptığı araştırmada; cep telefonu kullanım amaçları arasında ilk sırayı %92,8 ile “konuşma yapmak” alırken, bunu %66,8 ile oyun oynama, %65,4 ile mesajlaşma ve %30,7 ile İnternete girmek takip etmektedir. Cep telefonu kullanan 06-10 yaş grubu çocukların %80’i, 11-15 yaş grubu çocukların ise %62,9’u cep telefonu üzerinden oyun oynarken, 06-10 yaş grubu çocukların %29,4’ü, 11-15 yaş grubu çocukların ise %76,2’sinin mesajlaştığı görülmektedir.

Öğrenciler arasında akıllı cep telefonuna sahip olma oranı oldukça yüksek(%97,4) olmasına karşın, sadece %61,8’inin (n:332) tüm özelliklerini bilerek telefonlarını kullandıklarını belirtmeleri dikkat çekicidir. Öğrencilerin gündelik yaşamında kullandıkları akıllı cep telefonlarının yerini ve önemini ortaya koyacak bir başka önemli veri ise, makinelerinin şarjının bitmemesi için harcadıkları çabadır. Gençlerin %64,6’sı (n:347), her gece şarja takarak, şarj mekanı arayarak ya da yanında yedek batarya taşıyarak telefonunun sürekli açık olması için çaba harcadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda çaba harcamayan öğrencilerin oranı %31,7 (n:170) olarak örnekleme yansımıştır.

Örneklem grubunda yer alan öğrencilerin bir gün içinde “akıllı cep telefonu ile geçirdikleri zaman” sorulduğunda elde edilen veriler akıllı cep telefonunun günlük yaşamlarının önemli bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin sadece %2’si (n:11) gün içinde bir saatten daha az bir süreyi akıllı cep telefonunu kullanmaya ayırırken, 1-2 saat arasında akıllı cep telefonu ile zaman geçiren öğrencilerin oranı %23,1 (n:124) olarak tabloya yansımıştır. Gün içinde üç saatten fazla akıllı cep telefonu ile zaman geçiren öğrencilerin oranı %70,3 (n:378) olarak gözlenmiştir ve bu oranın içinde %37,2’lik (n:200) dilim gün içinde beş saatten fazla bir zaman dilimini cep telefonuna ayırdıklarını ifade etmişlerdir.

3.2. Öğrencilerin Akıllı Cep Telefonu Kullanma Davranışının Ders Ortamı Açısından Değerlendirilmesi

Tablo 3.Sınıf Ortamında Akıllı Cep Telefonu Kullanma Davranışı Dağılımları

		n	%
Derste telefonu açık bulundurma durumu	Evet	340	63,3
	Hayır	183	34,1
	Cevapsız	14	2,6
Açık telefonların ders işleyişini olumsuz etkilediği düşüncesi	Evet	318	59,2
	Hayır	210	39,1
	Cevapsız	9	1,7
Telefonu kullanıp dersten uzaklaşma durumu	Sık sık	72	13,4
	Ara sıra	114	21,2
	Nadiren	194	36,1
	Hiçbir zaman	143	26,6
	Cevapsız	14	2,6
Ders sırasında telefonda en çok neyle ilgilenildiği	Video-film izliyorum	64	11,9
	Arkadaşlarımla haberleşiyorum	175	32,6
	Oyun oynuyorum	120	22,3
	Sosyal medya paylaşımı yapıyorum	84	15,6
	Müzik dinliyorum	113	21,0
	Başka	35	6,5
Derste arkadaşlarıyla gizlice mesajlaşma durumu	Sık sık	45	8,4
	Ara sıra	82	15,3
	Nadiren	132	24,6
	Hiçbir zaman	264	49,2
	Cevapsız	14	2,6
Derste telefon kullanma yüzünden öğretmenlerce uyarılma	Hiç uyarılmadım	323	60,1
	Bir kez uyarıldım	107	19,9
	Birkaç kez uyarıldım	70	13,0
	Sık sık uyarıldım	21	3,9
	Cevapsız	16	3,0
Uyarıları dikkate almayıp, cezalandırılma durumu	Sık sık	16	3,0
	Ara sıra	25	4,7
	Nadiren	45	8,4
	Hiçbir zaman	438	81,6
	Cevapsız	13	2,4
Kendini telefon bağımlısı olarak düşünme durumu	Sık sık	82	15,3
	Ara sıra	149	27,7
	Nadiren	141	26,3
	Hiçbir zaman	152	28,3
	Cevapsız	13	2,4
Telefonsuz kaldığında yaşanan duygu durumu	Yalnız	116	21,6
	Mutsuz	119	22,2
	Sinirli	45	8,4
	Kaygılı	104	19,4
	Çaresiz	42	7,8
	Güvensiz	27	5,0
	Cevapsız	84	15,6
TOPLAM		537	100

Örnekleme giren öğrenciler okul başarı durumları açısından değerlendirildiğinde; %45,4'ü (n:244) bir yıl önceki okul başarı durumlarını “iyi” olarak tanımlamaktadırlar. Bir yıl önce akademik durumlarını “çok iyi” olarak tanımlayanlar %21,8 (n:117) oranında örnekleme yansımıştır. Öğrencilerin %28,3'ü (n:152) “orta” derecede bir başarı grafiği çizdiğini beyan ederken, “kötü” ve “çok kötü” olduğunu ifade edenlerin oranı %4,5'dir (n:69).

Okul devamsızlığı açısından örneklemin verileri değerlendirildiğinde yığılmanın %43,6 (n:234) ile “ayda iki üç gün” seçeneğinde olduğu görülmektedir. Bir “dönem içinde iki üç gün” okul devamsızlığı yapanların oranı %29,6 (n:159), haftada iki üç gün devamsızlık yapan öğrencilerin oranı ise %11,4 (n:61) olarak karşımıza çıkmaktadır. %15,3 (n:82) oranında öğrenci hiç okul devamsızlığı yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Örneklem grubunda yer alan öğrencilerin arkadaşlarıyla olan ilişkileri değerlendirildiğinde %39,1'inin (n:210) “çok iyi”, %35,9'unun (n:193) “iyi” seçeneğinde yığıldığı görülmektedir. Arkadaşlarıyla ilişkilerini “orta” seviyede değerlendirenler %21 (n:113) oranında örnekleme yansımıştır. “Kötü ve “çok kötü” seçeneğinde yığılma %3,9 (n:21) oranında gözlenmiştir.

Öğrencilerin yarıdan fazlası (%59,2, n:318), okul ortamında ders saatleri içinde akıllı cep telefonlarının açık pozisyonunda bırakılmasının ders işleyişini olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedirler. Ancak bu düşünceye rağmen, %63'3'ünün (n:340) okul yönetimleri ve öğretmenlerin uyarılarını dikkate almayarak ders saatleri içinde akıllı cep telefonlarını “açık” pozisyonunda tuttuklarını belirtmeleri düşündürücüdür.

Ders işleniş sırasında akıllı cep telefonu ile ilgilenmeleri nedeniyle öğrencilerin %13,4'ü (n:72) “sık sık” ders ortamından uzaklaştıklarını belirtmektedirler. Dersten uzaklaşma duygusunu “ara sıra” yaşayanların oranı %21,2 (n:114), “nadiren” yaşayanların oranı %36,1 (n:194) olarak dağılıma yansımıştır. Öğrencilerin %26,6'sı (n:143) cep telefonu kullanma davranışının kendilerini ders ortamından hiçbir şekilde uzaklaştırmadığını ifade etmişlerdir. Ders ortamında akıllı cep telefonunun en çok “hangi amaçla kullandıkları” sorulan öğrencilerin %32,6'sı (n:175) “arkadaşlarıyla haberleşmek için” seçeneğinde yığılmışlardır. Bu yığılma ikinci sırada %22,3'ü (n:120) “oyun oynamak” üçüncü sırada %21'i (n:113) “müzik dinlemek” seçeneği izlemektedir. Öğrencilerin %15,6'sı (n:84) “sosyal medya paylaşımı yapmak için”, %11,9'u (n:64) “video-film izlemek için” ders ortamında akıllı cep telefonlarını kullandıklarını belirtmişlerdir.

Kırklareli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 519 öğrencinin dahil olduğu öğrencilerin sosyal ağ kullanımlarını konu edinen araştırmada (Tosun, 2016:124) öğrencilerin sosyal ağlara bağlanmak için sadece %1,91'inin okulu tercih etmiş olması, muhtemelen araştırmanın yapıldığı okulun özel koşullarıyla açıklanabilecek bir durum olmalıdır. Bahsi geçen araştırmada öğrencilerin %63,40'ı “evde”, %4,89'u “internet kafede”, %28,09'u “mobil olarak her yerde” sosyal ağlara bağlandıklarını belirtmişlerdir. Tüik (2013) araştırmasında, cep telefonu kullanım amaçları arasında ilk sırayı %92,8 ile konuşma almakta, bunu %66,8 ile oyun oynama, %65,4 ile mesajlaşma ve %30,7 ile İnternete girmek takip etmektedir.

Ders ortamında “mesajlaşma” davranışının yaygın olduğu görülmekte, neredeyse iki öğrenciden biri bu davranışı gerçekleştirmektedir. Ders ortamında arkadaşlarıyla gizlice mesajlaştığını ifade eden (%48,3 n:259) öğrencilerin %8,4'ü (n:45) bu davranışı “sık sık”, %15,3'ü (n:82) “ara sıra”, %24,6'sı (n:132) “nadiren” gerçekleştirdiklerini ifade etmektedirler.

Ders ortamında akıllı cep telefonu kullanma davranışının önemli bir sorun olduğu öğretmen-öğrenci ilişkilerinde gündeme gelen uyarılar ve cezalandırmalarla da net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Derste akıllı cep telefonu kullandığı için öğrencilerin %19,9'u (n:107) bir kez öğretmenleri tarafından ders ortamını bozdukları için uyarıldıklarını ifade ederken, %13'ü (n:70) birkaç kez uyarı aldıklarını %3,9'u (n:21) sık sık uyarıldıklarını ifade etmektedirler. Uyarılan öğrencilerin %3'ü (n:16) sık sık ceza

ile yüzleşirken, ara sıra cezalandırılanların oranı %4,7 (n:25), nadiren ceza alan öğrencilerin oranı %8,4 (n:45) olarak belirlenmiştir.

Öğrencilerin ders ortamında yanlarında akıllı cep telefonu bulundurmaları ve bu telefonları kullanmaları eğitim sistemi içinde en önemli sorunların başında yer etmeye başlamıştır. Bu sorun, bilişim teknolojileriyle iç içe yaşayan tüm toplumların çözüm üretilmesi gereken ortak sorunları arasındadır. Fransa’da parlamento tarafından okullarda akıllı telefon kullanımının yasaklanması (www.cnnturk.com), sorunun sadece bizim toplumumuz için geçerli olmadığını ortaya koymaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından “Okullarda Güvenlik Önlemlerinin Alınması” başlığı ile 26.04.2018 tarihinde yayınlanan 2018/10 sayılı genelgenin “y” maddesinde “Okul ve kurumlarda bilişim araçları ve sosyal medya kullanımında; 1) Zararlı, bölücü, yıkıcı, toplumun genel ahlak kurallarıyla bağdaşmayan ve şiddet içerikli amaçlar için kullanılmaması, 2) Eğitim öğretim faaliyetlerine ve bireylere, maddi ve manevi zarar vermemeleri için gerekli tedbir ve gözetimlerin sürdürülmesi, 3) Ahlak dışı ve şiddeti özendiren sesli, sözlü, yazılı ve görüntülü içeriklerin okul ve kurumlarda, eğitim ortamlarında izin verilmemesi, 4) Derslik, laboratuvar vb. eğitim öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü alanlarda iletişim araçlarının kullanılmasına izin verilmemesi ve gerekli tedbirlerin alınması” (M.E.B.:2018) ifadelerine yer verilerek, bu konuda yaşanan sorunların bir ölçüde hafifletilmesi amaçlanmıştır.

Günümüzde akıllı cep telefonları günlük yaşamın önemli paydalarındandır. Öğrencilerin “kendinizi akıllı cep telefonu bağımlısı olarak düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlarda dikkat çekicidir. Örnekleme dahil olan öğrencilerin %15,3’ü (n:82) sık sık, %27,7 (n:149) “ara sıra”, %26,3’ü (n:141) nadiren akıllı cep telefonu bağımlısı olduklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Hiçbir zaman kendilerini telefon bağımlısı olarak düşünmeyen öğrencilerin oranı %28,3 (n:152) olarak dağılıma yansımıştır.

Telefonları yanlarında bulunmadığında öğrenciler arasında ortaya çıkan en belirgin duygu mutsuzluk (%22,2 n:119) duygusudur. Telefonlarından uzak kalan öğrencilerin yaşadığı bir diğer duygu yalnızlık (%21,6 n:116) ve kaygı (%19,4 n:104) duygularıdır. %8,4’ü (n:45) kendilerini sinirli, %7,8’i (n:42) ise çaresiz hissettiklerini belirtmişlerdir. Güvensizlik duygusu yaşadıklarını belirtenlerin oranı %5 (n:27) olarak tabloya yansımıştır.

İnternet artık gençlerin temel bilgi kaynağı durumundadır. “Eğitim sisteminin bu bilgi çerçevesinde İnternet odaklı ve İnterneti kullanacak noktada olması gerekmektedir. Ayrıca televizyonun etkinliği dikkate alınmalıdır. Öğrenciler aile ve yakın çevrelerinden etkilenmektedir. Bu bağlamda aile eğitiminin ve ailelerin eğitilmesinin önemi artmaktadır” (Kamiloglu ve Yurttaş, 2014:142).

3.3.Öğrencilerin Akıllı Cep Telefonu Kullanma Davranışının Ev Ortamı Açısından Değerlendirilmesi

Tablo 4.Aile Ortamında Akıllı Cep Telefonu (ACT) Kullanma Davranışı Dağılımları

		n	%
Ailede bulunan akıllı cep telefonu sayısı	1 adet	11	2,0
	2 adet	41	7,6
	3 adet	173	32,2
	4 adet ve daha fazla	291	54,2
	Cevapsız	21	3,9
Ailenizde en pahalı ve modeli en yüksek ACT’nu kullanan kişi	Babam	140	26,1
	Annem	37	6,9
	Kardeşim	150	27,9
	Ben	186	34,6
	Diğer	12	2,2
	Cevapsız	12	2,2

ACT alınırken aile bütçesinin Zorlanması durumu	Evet	122	22,7
	Hayır	400	74,5
	Cevapsız	15	2,8
ACT'nin yanlış kullanımdan doğacak sakıncalar konusunda kimlerin uyardığı (*Birden fazla seçenek işaretlenmiştir)	Annem	326	60,7
	Babam	262	48,8
	Kardeşlerim	106	19,7
	Arkadaşlarım	54	10,1
	Öğretmenlerim	123	22,9
	Akrabalarım	41	7,6
	Başka	17	3,2
En çok kimin uyarıları ve yönlendirmelerinin dikkate alındığı	Annemin	269	50,1
	Babamın	268	49,9
	Kardeşimin	49	9,1
	Arkadaşımin	29	5,4
	Öğretmenlerimin	47	8,8
	Akrabalarımın	10	1,9
	Başka	12	2,2
Aile Üyelerinden ACT kullanımını en çok kimlerin denetlediği	Annem	223	41,6
	Babam	184	34,3
	Kardeşlerim	80	15,0
	Akrabalarım	21	3,9
	Arkadaşlarım	14	2,6
ACT ile yapılan bazı işlemleri gizleme durumu	Evet	175	32,6
	Hayır	168	31,3
	Gizlenecek bir şey yapmam	180	33,5
	Cevapsız	14	2,6
	Güvenirler, kontrol etmezler	367	68,3
Aile büyüklerinin gizlice telefonu kontrol ettiğini düşünme durumu	Babam kontrol eder	19	3,5
	Annem kontrol eder	48	8,9
	Her ikisi de kontrol eder	19	3,5
	Kardeşlerim kontrol eder	42	7,8
	Başka	16	3,0
	Cevapsız	26	4,8
	Sık sık	100	18,6
	Ara sıra	147	27,4
Evde telefonla ilgilenme yüzünden uyarılma durumu	Nadiren	171	31,8
	Hiçbir zaman	106	19,7
	Cevapsız	13	2,4
	Sık sık	11	2,0
	Ara sıra	25	4,7
Uyarıları dikkate almayıp Şiddet görme durumu	Nadiren	31	5,8
	Hiçbir zaman	457	85,1
	Cevapsız	13	2,4
TOPLAM		537	100

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de akıllı cep telefonu kullanımı büyük bir hızla yayılmış, her yaşta kişiler tarafından kabul görmüştür. Bir danışmanlık kuruluşu tarafından 33 ülkede 53 bin kullanıcı üzerinde yapılan araştırmaya “Türkiye’den katılan kullanıcıların %92’si akıllı telefona erişim olanağına sahip olduklarını belirtmekte, akıllı veya normal telefon sahiplerinin toplam oranının %94’e çıktığı” (Deloitte, 2017:4) görülmektedir. Sivas merkez ilçede gerçekleştirilen araştırmada elde edilen

veriler akıllı cep telefonu kullanım yaygınlığını destekler niteliktedir. Araştırmaya dahil olan öğrencilere sorulan “sizinkiyle birlikte ailenizde kaç akıllı cep telefonu bulunmaktadır” sorusuna, araştırmaya katılan öğrencilerin %54,2’si (n:291) “dört ve daha fazla” yanıtını vermişlerdir. %32,2’si (n:173) evlerinde “üç adet” akıllı cep telefonu bulunduğunu ifade etmektedir. İki adet akıllı cep telefonu olduğunu söyleyenler %7,6 (n:41), bir adet olduğunu söyleyenler %2 (n:11) olarak dağılıma yansımıştır.

Aile içinde en pahalı ve en yüksek model telefonu kimin kullandığı sorusuna, örneklem grubuna dahil öğrencilerin %34,6’sı (n:186) “ben” yanıtını vermiştir. Dağılımda ikinci yüksek oran %27,9 (n:150) ile “kardeşim” seçeneğinde görülmüştür. En pahalı ve kaliteli telefonu aile içinde babalarının kullandığını söyleyen öğrencilerin oranı %26,1 (n:140) dir. Her zaman aile içi fedakar tutumlarda ilk sırada olan annelerimiz bu konuda da aynı duruşu sergilemektedir. Dağılımda aile içinde en pahalı ve en yüksek model akıllı cep telefonu kullanan annelerin oranı sadece %6,9 (n:37) olarak dağılımda yer etmiştir.

Örnekleme yer almış ortaöğrenim ikinci kademe (lise) öğrencilerinin %66,3’ünün ailelerinin aylık ekonomik gelirlerinin, iki asgari ücret (3200 tl) ve altı düzeyinde olduğu düşünüldüğünde, öğrencilerin %74,5’inin (n:400) kullandıkları akıllı cep telefonunu alırken aile bütçelerinin zorlanmadığı inancını taşıması yoruma açık bir durumdur.

Örnekleme dahil olmuş öğrencilerin, aileleriyle ilişkilerinin nasıl olduğu sorulduğunda %51,2’si (n:275) “çok iyi”, %31,3’ü (n:168) “iyi”, %13,8’i (n:74) “orta”, %1,9’u (n:10) “kötü”, %1,7’si (n:9) ise “çok kötü” olarak yorumlamışlar, ev ortamında en çok neye zaman ayırdıkları sorulduğunda, ilk sırada %38,4 (n:206) oranında telefonlarıyla ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Ders çalışmaya ve kitap okumaya zaman ayırdıklarını belirtenlerin oranı %27 (n:145) ile ikinci sırada yer almıştır. Ev ortamında aile üyeleriyle sohbet etmeye zaman ayıranların oranı %18,2 (n:98) olarak örnekleme yansımış, televizyon izlediğini belirtenlerin oranı (%11,5, n:62) dördüncü sıradaki yığılma noktasını oluşturmuştur. Evde arkadaşlarıyla buluşup zaman geçirenlerin oranı %8,6 (n:46) oranında gözlenirken, bilgisayarları ile ilgilendiklerini belirtenler %7,6 (n:41) olarak karşımıza çıkmıştır. “Başka” seçeneğindeki yığılma %8,8(n:47) oranındadır.

Örnekleme yer alan öğrenciler günlük yaşamlarında en çok babalarının koyduğu kurallara uyduklarını belirtmektedirler (%49,3, n:265). İkinci sırada koyduğu kurallara en çok uyulan kişinin anne (%39,1, n:210) olduğu dikkat çekmektedir. Arkadaşların koyduğu kurallara uyma oranı %5,2 (n:28), kardeşlerin koyduğu kurallara uyma oranı %4,1 (n:22) olarak dağılıma yansımıştır.

Akıllı cep telefonlarının yanlış kullanımından dolayı doğabilecek olumsuzluk ve sakıncalar konusunda en çok kimler tarafından uyarıldıkları sorulan öğrencilerin %60,7’si (n:326) ilk sırada anneleri tarafından uyarıldıklarını ifade etmişlerdir. Birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği bu soruda ikinci sırada babalarının kendilerini uyardığını belirtenlerin oranı %48,8 (n:262) olarak dağılıma yansımıştır. Sırasıyla “öğretmenlerim” %22,9 (n:123), “kardeşlerim” %19,7 (n:106), “arkadaşlarım” %10,1 (n:54), “akrabalarım” %7,6 (n:41), “başka” %3,2 (n:17) seçenekleri dağılımda yer almıştır. Bununla bağlantılı olarak akıllı cep telefonu kullanımında en çok kimin uyarı ve yönlendirmelerini dikkate aldıkları sorulan örneklem grubunda yer alan öğrencilerin %50,1’i (n:269) “annemin” yanıtını vermişlerdir. Günlük yaşamda en çok babaların koyduğu kurallara uyduğunu belirten (%49,3) öğrencilerin, bu konuda öncelikli olarak anneyi dikkate almaları altı çizilmesi gereken bir noktadır. Babasının uyarı ve yönlendirmelerini dikkate alanlar %49,9 (n:268), kardeşinin uyarılarını dikkate alanlar %9,1 (n:49), öğretmenlerinin uyarılarını dikkate alanlar %8,8 (n:47), arkadaşlarının uyarılarını dikkate alanlar %5,4 (n:29), akrabalarının uyarılarını dikkate alanlar %1,9 (n:10) oranında gözlenmiştir.

Aile ortamında öğrencilerin akıllı cep telefonu kullanımını en çok denetleyen kişinin de “anne” (%41,6, n:223) olduğu görülmektedir. Babaları tarafından denetlendiklerini söyleyenlerin oranı %34,3 (n:184) olarak dağılıma yansırken, üçüncü en yüksek yığılma “kardeşlerim” seçeneğinde (%15,0, n:80)

gerçekleşmiştir. Akrabaları (%3,9, n:21) ve arkadaşları (%2,6, n:14) tarafından akıllı cep telefonlarının denetlendiğini belirten öğrencilerin oranı düşüktür.

Örnekleme yer alan öğrenciler, %75,9 oranında anne veya babaları tarafından akıllı cep telefonu ile yaptıkları işlemlerin denetlendiğini belirtmelerine karşın, öğrencilerin neredeyse 1/3'ü (%32,6, n:175) akıllı cep telefonlarıyla yaptıkları bazı işlemleri ailelerinden gizlediklerini belirtmektedirler. Gizlemediklerini belirtenlerin oranı %31,3 (n:168) olarak dağılıma yansırken, telefonlarında gizlenecek bir şey yapmadıklarını belirten öğrenciler %33,5 (n:180) oranında dağılımda yer almıştır.

Kullandıkları akıllı cep telefonlarının ev ortamında kendilerinden gizlice kontrol edilmediğini düşünen öğrenciler büyük çoğunluk (%68,3, n:367) oluşturmaktadır. Yanıt vermeyen %4,8'lik dilim (n:26) dışarıda tutulduğunda karşımıza çıkan %26,7'lik oran telefonlarının aile üyeleri tarafından gizlice kontrol edildiğini ifade etmektedir ki, bu dikkat çekici bir orandır. Aile üyelerinin gizlice telefonlarını kontrol ettiğini düşünen örneklem grubu öğrencileri ilk sırada annenin (%8,9, n:48), ikinci sırada kardeşlerinin (%7,8, n:42) bu eylemi yaptığını ifade etmektedirler. Hem annesi, hem babası tarafından akıllı cep telefonunun gizlice kontrol edildiğini düşünenlerin oranı %3,5 (n:19, sadece babasının kontrol ettiğini düşünenlerde yine aynı oranda (%3,5, n:19) örnekleme yansımıştır.

Araştırmada yer alan gençlerin ev ortamında en çok telefon ile ilgilendikleri (%38,4, n:206) üstte belirtilmişti. Bu durumun aile içi ilişkiler üzerinde bir takım sonuçları olduğunu ortaya koyan en önemli verilerden biri, gençlerin cep telefonlarıyla ilgilendikleri zaman ortamdan uzaklaşmaları ve bunun sonucunda aile büyükleri tarafından uyarılmalarıdır. Araştırmada yöneltilen “sohbet ortamında telefon ile ilgilendiğiniz için aile büyükleri tarafından uyarıldınız mı” sorusuna, örnekleme dahil öğrencilerin %18,6'sı (n:100) “sık sık”, %27,4'ü (n:147) “ara sıra”, %31,8'i (n:171) “nadiren” yanıtını vermişlerdir. Hiç bir zaman uyarı almadığını belirtenlerin oranı %19,7 (n:106) olarak şekillenmiştir.

Gençlerin aile ortamında akıllı cep telefonu kullanımına yönelik aile büyükleri tarafından yapılan uyarıların dikkate alınmaması durumunda, zaman zaman şiddet ile sonuçlandığı da görülmektedir. Aile büyüklerinin uyarılarını dikkate almayan örnekleme dahil öğrencilerin %2,0'si (n:11) “sık sık” %4,7'si (n:25) “ara sıra”, %5,8'i (n:31) “nadiren” aile büyükleri tarafından dövüldüklerini ifade etmektedirler. Öğrencilerin ev ortamında cep telefonu kullanımının aile içi ilişkilerde zaman zaman sorunlara neden olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma bulguları ortaöğretim ikinci kademede (lise) öğrenim gören öğrenciler arasında akıllı cep telefonu kullanımının çok yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Genel olarak 14-18 (%99,4) yaş grubunun dahil olduğu örneklem grubunun 1/3'ünün (%33,1) ilk akıllı cep telefonlarını ondört yaşında edindikleri, bu yaş dilimini onbeş yaşın izlediği görülmektedir. İlk akıllı cep telefonu genelde “zorunlu ihtiyaç” olarak yorumlanmakta ve “baba” tarafından alınmaktadır. Bu oran değerlendirilirken, araştırma örneklemindeki öğrencilerin %78,4'ünün annesinin ev kadını olduğu ve dolayısıyla düzenli bir gelirin bulunmadığı gözden uzak tutulmamalıdır. Makale içinde de vurgulandığı üzere dikkate alınması gereken bir başka nokta ailelerin aylık gelir durumu ile evlerde bulunan akıllı cep telefonu miktarı arasındaki çelişkili durumdur. Bilindiği üzere piyasada bulunan akıllı cep telefonlarının en ucuzu neredeyse bir asgari ücret tutarındadır ve gençlerin kullandığı telefonlar genelde çok özellikli ve belirli fiyat aralığında telefonlar olarak göze çarpmaktadır. Örneklemin kullandıkları akıllı telefonların marka ve modelini önemsiyor olmaları (%67,6) bu açıdan önemlidir. %86,4'ünün hanelerinde üç ve daha fazla akıllı cep telefonu bulunduğunu belirtmeleri, pahalı ve modeli en yüksek akıllı cep telefonunu aile içinde kendilerinin ve kardeşlerinin (%62,5) kullandığını ifade etmeleri, konunun “tüketim toplumu olmak” ya da “ürettiğinden fazla tüketmek” eleştirileri bağlamında da sorgulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu durum ile bağlantılı üç ayrı bulgunun da dikkate alınması gerektiği ortadadır. Birincisi, akıllı cep telefonu edinirken öğrencilerin ailelerin ekonomik durumunu (%40) dikkate aldıklarını

belirtmeleri, ikincisi kullandıkları akıllı cep telefonunu alırken aile bütçelerinin zorlanmadığına (74,5) yönelik inançları, üçüncüsü aldıklarından bu yana akıllı cep telefonlarını hiç değiştirmemiş (%43,2) olmalarıdır. Akıllı cep telefonu edinirken veya değiştirirken her ne kadar ailenin ekonomik durumu dikkate alınıyor olsa da buradaki %15,6'nın prestij, kalite ve arkadaşınınkinden daha iyi bir telefona sahip olma isteğinin, statü ve rahatlama açısından değerlendirilmesi gerekir. Konya'da 630 cep telefonu kullanıcısı üzerinde yapılan bir araştırmanın bulguları akıllı cep telefonu kullanıcılarının "kullanım gerekçelerini ve elde ettikleri doyumu statü/rahatlama, yararlılık/iş, güvenlik/sosyallik" (Özcan ve Koçak, 2003:244) bağlamında değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır. Bir başka araştırma sonucu da benzer niteliktedir. "Moda ve statü gençlerin cep telefonu kullanım motivasyonlarında ilk sırayı oluşturmaktadır. Dolayısıyla üniversite gençliğinin imaj oluşturmak, statü sağlamak, ilgi çekmek, prestij kazanmak gibi nedenlerle de cep telefonu kullanması dikkat çekmektedir" (Bal, 2013:169).

Ülkemizde akıllı cep telefonuna sahip olma ve akıllı cep telefonu kullanma yaşının hızla düştüğü, hane halkı üyelerinin neredeyse tamamının akıllı cep telefonuna sahip olduğu çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konmaktadır. Denizli'nin Honaz ilçesinde 2010-2011 yıllarında yürütülen ve 296 lise öğrencisinin dahil olduğu araştırmada, öğrencilerin %79,8'inin cep telefonu sahibi olduğu, ilk telefon edinme yaşının ortalama 12 yaş olduğu, evlerde ise ortalama 3,3 kişinin cep telefonu kullandığı (Ergin vd. 2014:544) tespit edilmiştir. 380 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise akıllı cep telefonuna sahip olma oranı %97,6 olarak (Yusufoğlu, 2017:2422) istatistiklere yansımıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (Tüik, 2013) "06-15 yaş grubunda bilişim teknolojileri kullanımı ve medya" araştırmasında cep telefonu kullanımına ortalama başlama yaşını "10" olarak saptamıştır. 06-15 yaş grubundaki cep telefonu kullanan çocukların ortalama cep telefonu kullanmaya başlama yaşı 10 iken 06-10 yaş grubunda ortalama başlama yaşı 7, 11-15 yaş grubunda ise 11 olarak belirlenmiştir.

Günümüz gençliği internet ile içiçe yaşamaktadır ve bu durum hayata dair çeşitli tercihleri üzerinde etkili olmaktadır. Akıllı cep telefonunda kullandıkları hat paketlerini tercih ederken 4/5'inin "sınırsız internet" seçeneğini önemsedikleri ve büyük oranda akıllı cep telefonlarını internete girmek için kullanmaları bu durumun ifadesidir. Öğrenciler, telefonlarının özelliklerini bildiklerine inanmakta ve gün içinde açık kalması içinde bataryasının bitmemesine çaba harcamaktadırlar.

Ülkemizde son yıllarda gençler arasında akıllı cep telefonu kullanımının en çok sorunlara neden olduğu alan olarak okullar gösterilmektedir. "Akıllı telefon bağımlılığı düzeyinin ve akıllı telefon kullanımı süresinin artmasının akademik başarı düzeyini düşürdüğü" (Kuyucu, 2017:341) ifade edilmektedir. Ders işleniş sırasında öğrencilerin, genel olarak öğretmenin bilgisi dışında akıllı cep telefonlarıyla ilgilenmelerinin sınıf iklimi, ders işleniş, ders verimliliği ve öğrencilerin anlama ve yorumlama yetenekleri vb. üzerinde çeşitli olumsuzluklara neden olduğuna dair düşünceler hızla yayılmaktadır. Öğrencilerin, açık tutulan telefonlar yüzünden ders işleyişinin olumsuz yönde etkilendiğine inanmalarına (%59,2) karşın yarıdan fazlasının (%63,3) ders ortamında telefonlarının açık olduğunu belirtmeleri dikkat çekicidir. %70,7'sinin nadiren ve ya sık sık telefonlarını kullanıp dersten uzaklaştıklarını ifade etmeleri üzerinde durulması gereken bir durumdur. Öğrencilerin arkadaşlarıyla haberleşme, oyun oynama, müzik dinleme gibi gerekçelerle telefonlarıyla ilgilendikleri ve dersten uzaklaştıkları anlaşılmaktadır. Arkadaşlarla haberleşme daha ziyade mesajlaşarak yapılmaktadır. İzmir'de yapılan bir araştırmanın bulgularına göre bu haberleşme daha çok kısa mesaj şeklinde olmaktadır (Durusoy vd, 2017). Öğrencilerin nerdeyse yarısı (%48,3) ders ortamında mesajlaşmaktadır. %36,8'inin en az bir kez öğretmenleri tarafından bu konuda uyarılmış olması ve uyarıları dikkate almayan bazı öğrencilerin (%16,1) cezalandırılmış olmaları ders ortamı açısından akıllı cep telefonu kullanımının ne kadar önemli bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır.

Örnekleme giren öğrencilerin %70,3'ü ise günde üç saatten daha fazla bir zamanı akıllı cep telefonları ile geçirmektedir. %69,3'ünün kendisini az veya çok telefon bağımlısı olarak düşünmeleri şaşırtıcı değildir. Konya'da üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin %2,2'si

“1 saatten az”, %14,8’i “1-2 saat”, %37,4’ü “3-4 saat”, %27,8’i “5-6 saat”, “17,7’si “7 saat ve üzeri” (Bulduklu ve Özer, 2016:2973) akıllı telefonlarıyla zaman geçirdikleri tespit edilmiştir. Bu durum zaman zaman aile ilişkileri açısından da sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilişim teknolojilerinin bireyleri yalnızlaştırdığına yönelik bakış açılarını destekleyecek türden bir veri, evde telefon ile ilgilenirken sohbet ortamından uzaklaştıklarına dair aile büyükleri tarafından uyarılmaları konusudur. Öğrencilerin %77,8’inin bu konuda uyarı aldığını belirtmesi dikkat çekici, bu yığılmanın içinde yer alan %12,5’in uyarıları dikkate almadığından dolayı şiddet ile cezalandırılması, şiddetin yaygınlığı, öğrenilir bir davranış olması ve yetişen kuşakların kişiliğinde yol açacağı olumsuzluklar açısından kaygı vericidir.

Gençler hat edinirken en çok “sınırsız internet kullanımı” (%80,3) seçeneğini tercih ettiklerini belirtmektedirler. “Ergenlerin internete bağlanırken kullandıkları araçlardan ilk sırada (%77,02) cep telefonu, ikinci sırada (%12,23) sabit bilgisayar, üçüncü sırada (%9,64) ise taşınabilir bilgisayarın yer aldığı tespit edilmiştir. Ergenlerin günlük ortalama internet kullanım süresiyle problemli internet kullanımı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğunu” (Günlü ve Ceyhan, 2017:90) çeşitli araştırma bulgularıyla desteklenmektedir. “İnternet ergenlerin ilgisini kolayca çekebildiği için kullanım süresinde ve buna bağlı olarak da ergenlerin yaşadıkları sorunlarda belirgin bir artış” (Ceyhan 2011:171) gözlenmektedir. İnternetin sunduğu olanaklardan bilinçli bir şekilde yararlanmak son derece önemlidir. Bunu başaramayan gençlerde, “depresyon, yalnızlık, anti sosyal ilişki anlayışı, zayıf arkadaşlık bağları” (Bargh & McKenna, 2004) gibi çeşitli sorunların ortaya çıkmaktadır. Özellikle ergenlerin kurduğu sanal ilişkiler “iletişim becerilerini engellemekte, uygun olmayan arkadaşlıklar kurmalarına” (Ceyhan, 2008:111) neden olabilmektedir. Akıllı cep telefonları aracılığıyla mobil iletişimin sağladığı internet ve sosyal medya olanaklarının bilinçsiz kullanımının neden olabileceği olumsuzluklar konusunda başta annelerin, sonrasında babaların ve ardından öğretmenlerin uyarıcı oldukları ancak örneklem grubunun neredeyse eşit oranda anne ve baba yönlendirmelerini dikkate aldığı görülmektedir. Ev ortamında akıllı cep telefonu kullanımının denetimi konusunda yine annelerin ön planda olduğu göze çarpmaktadır. Telefonlarla yapılan bazı işlemlerin ailelerden gizleniyor olması (%32,6) üzerinde durulması gereken önemli bir noktadır. Bu gizliliğin sonucu olarak, akıllı cep telefonlarının aile büyükleri tarafından gizlice kontrol edildiğine yönelik düşüncenin varlığı (%23,7) şaşırtıcı olmamalıdır. Gizli telefon kontrolleri konusunda yine annelerin ön planda olduğu, onları kardeşlerin izlediği göze çarpmaktadır.

Akıllı cep telefonu kullanımının günlük yaşamı doğrudan ve derinden etkileyen bir davranış olduğunu ortaya koyan önemli göstergelerden biri, yokluğunun yarattığı duygu yoksunluğu boyutunda kendini göstermektedir. Örneklem grubunun %63,2’si akıllı cep telefonları yanlarında olmadığında kendilerini mutsuz, yalnız ve kaygılı hissettiklerini belirtmişlerdir.

Araştırmada elde edilen veriler, öğrencilerin günlük yaşamlarında, okul ve ev ortamında akıllı cep telefonlarıyla içiçe bir yaşam sürdürdüklerini ortaya koymaktadır. Akıllı cep telefonlarının, öğrencilerin en çok zaman geçirdikleri, en yakın arkadaşları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kuşkusuz birçok açıdan yaşamı ve iletişimi kolaylaştıran bu araçların neden olduğu sakıncalar konusunda, gençlerin bilgilendirilmesi son derece önemlidir. Haberleşme hakkı insanlar için evrensel ve demokratik toplumlarda anayasal bir haktır. Bu durum ülkemiz içinde geçerlidir. Dolayısıyla haberleşme hürriyetini ihlal etmeden, akıllı cep telefonlarının okul ortamında kullanımı belirli kurallar ve düzenlemeler ile sınırlandırılarak, ders ortamında bu cihazların kapalı tutulmasının sağlanması ve bu yönde öğrencilerin bilinçlendirmesi doğan sorunların önlenmesi açısından kolaylaştırıcı bir çözüm olarak görünmektedir. Akıllı cep telefonlarının sağladığı teknolojik avantajlar ve internetin geniş dünyasının sağladığı fırsatlardan bilinçli bir şekilde yararlanma yönünde yapılacak bilinçlendirmelerin, öğrencilerimize avantajlar yaratacağı da dikkatten uzak tutulmamalıdır. İdare, öğretmen, veli ve öğrenci işbirliği bu konuda doğan sorunların çözümüne önemli katkı sağlayacaktır. Anne-babaların bilinçli tutumu hem okul ortamındaki sorunlara hem aile içindeki sorunlara çözüm üretilmesinde son derece önemli görünmektedir. Burada öncelikle dikkate alınanların sırasıyla anneler, babalar ve öğretmenler olduğu

gözden uzak tutulmamalıdır. Gençlerin ve öğrencilerin bilişim teknolojileri ile içiçe yaşamları, toplumun yakın gelecekte bilgi toplumları arasında yerini alması açısından da önemlidir. Teknolojiyi dışlayarak değil, işleyerek günlük yaşamımızda değerlendirmeli, bu konuda bilinçli kuşaklar yetiştirmeliyiz.

KAYNAKÇA

- Bal Enes (2013). Teknoloji Çağında Cep Telefonu Kullanım Alışkanlıkları ve Motivasyonlar: Selçuk Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme. Basılmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bargh John A., McKenna KYA. (2004). The internet and social life. *Annual Review of Psychology*. (55) 573–590. www.annualreviews.org. Doi/abs/10.1146/annurev.psych.55.090902.141922
- Bayraktar Erkan, Tatoğlu Ekrem, Türkyılmaz Ali, Delen Dursun, Zaim Selim(2012). “Measuring the Efficiency of Customer Satisfaction and Loyalty for Mobile Phone Brands with DEA”. *Expert Systems with Applications*, 39(1). 99–106. <https://doi.org/10.1016>
- Bulduklu Yasin, Özer Nuri P. (2016).Gençlerin Akıllı Telefon Motivasyonları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. Cilt :5 (8). S:2963-2986.
- Ceyhan Esra (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 15(2), 109–116.
- Ceyhan Esra, Ceyhan A. Aykut (2011). Çocuk ve Ergenlerde Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Gelişimsel Sonuçları. Editör: A. Kuzu, Bilgisayar II içinde (s. 165–188). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Çakır Fatma, Demir Neslihan (2014).Üniversite Öğrencilerinin Akıllı Telefon Satın Alma Tercihlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cilt 2(1).213-243.
- Deloitte (2017). Dijitalleşen Hayatımızda Mobil Teknolojilerin Yeri. *Deloitte Global Mobil Kullanıcı Anketi 2017: Türkiye Yönetici Özeti*.
- Durusoy Raike, Hassoy Hür, Özkurt Ahmet, Karababa Osman A. (2017). Mobile phone use, school electromagnetic field levels and related symptoms: a cross-sectional survey among 2150 high school students in Izmir. *Environmental Health*. <https://doi.org/10.1186/s12940-017-0257-x>
- Elibol Halil (2005). “Bilişim Teknolojileri Kullanımının İşletmelerin Organizasyon Yapıları Üzerindeki Etkileri”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13, s. 155-162.
- Ergin Ahmet, Uzun Utku S., Bozkurt İhsan A. (2014). Lise Öğrencilerinin Cep Telefonu Kullanma Davranışları ve Cep Telefonları Hakkındaki Görüşleri. *Dicle Tıp Dergisi*. 41 (3). S:542-547. doi: 10.5798/diclemedj.0921.2014.03.0471.
- Geray Haluk (1999). 1980 Sonrası Yeni Teknolojiler ve İktisadi Medyası (Der: K. Alemdar), Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar. İstanbul: Afa Yayınları. s:108-121.
- Güler Hasan, Şahinkaya Yunis, Şahinkaya Hamide(2017). İnternet ve Mobil TeknolojilerinYaygınlaşması: Fırsatlar ve Sınırlılıklar. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 7 (14). 8186-207.
- Günlü Aykut, Ceyhan A. Aydoğan (2017). Ergenlerde İnternet ve Problemlı İnternet Kullanım Davranışının İncelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*. 4, 75–117. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2017.4.1.0016>

- Kalba Kas (2008). "The Adoption of Mobile Phones in Emerging Markets: Global Diffusion and The Rural Challenge". *International Journal of Communication*, 2, 631–661.
- Kamiloğlu Fatma, Yurttaş Özge U. (2014). Sosyal Medyanın Bilgi Edinme ve Kişisel Gelişim Sürecine Katkısı ve Lise Öğrencileri Üzerine Bir Alan Çalışması. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*. Sayı:21. S:129-150.
- Kayabaş Buket K. (2013). Mobil Yaşam. Yeni İletişim Teknolojileri. (Edit: T. V. Yüzer, M. E. Mutlu). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Kuyucu Mihalıs (2017). Gençlerde Akıllı Telefon Kullanımı Ve Akıllı Telefon Bağımlılığı Sorunsalı: "Akıllı Telefon(Kolik)" Üniversite Gençliği. *Global Media Journal TR Edition*, 7(14). S:328-359.
- Lobet-Marıs Claire (2003). Mobile phone tribes: Youth and social identity. In: Fortunati L., Katz J. E., Riccini R., editors. *Mediating the Human Body: Technology, Communication and Fashion*. New York, NY: Lawrence Erlbaum; p. 93–102.
- McQuail Denis, Windahl Sven (1993).İletişim Modelleri. (Çev:M. Küçükkurt).Ankara: İmaj Yayınları.
- Marketing Türkiye (2004). Markanın Gençlikle Buluştuğu Meca: Kampus, <http://www.marketingturkiye.com/kapak/sayi=48>.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Okullarda Güvenlik Önlemlerinin Alınması. 26.04.2018 tarih ve 2018/10 sayılı genelge. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1935.pdf> (Erişim: 4.1.2019).
- Oksman Virpi, Turtiainen Jussi (2004). Mobile Communication as a Social Stage. The Meanings of Mobile Communication among Teenagers In Finland. *Med Soc*, (6) 319–39.
- Ögel, Kültegin. (2014). İnternet Bağımlılığı İnternetin Psikolojisini Anlamak ve Bağımlılıkla Başa Çıkmak. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özcan Y. Ziya, Koçak Abdullah (2003). Research Note: A Need or a Status Symbol?: Use of Cellular Telephones in Turkey. *European Journal of Communication*, 18(2): 241–254.
- Özer Ömer, Özer Elife (2018). Cep telefonu Bağımlılığında Aşırma Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Turkish Studies Social Sciences*. ISSN: 1308-2140 Volume 13/26, Fall 2018, p. 953-970. DOI: 10.7827/TurkishStudies.14285
- Rice Ronald E., Katz, James. E. (2008). Assessing New Cell Phones Text and Video Services. *Telecommunications Policy*. 32. 455-467.
- Scarsella, Anthony, Stofega, William (2017). Worldwide Smartphone Forecast Update, 2017–2021. <https://www.idc.com/getdoc.jsp?containerId=US42776317> . (Erişim:22.01.2019).
- Tosun Nilgün (2016). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanma Alışkanlıkları ve Sosyal Ağ Kullanımına İlişkin Görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*. Cilt:2 (2). S:114-149.
- TÜİK (2013). 06-15 Yaş Grubu Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanımı Ve Medya, 2013. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866>. (Erişim:15.01.2019).
- TÜİK (2016). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması-2016. Haber Bülteni. Sayı:21779. 18 Ağustos 2016. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779>. (Erişim:22.01.2019).
- TÜİK (2018). Sabit telefon, Cep telefonu ve İnternet Abone Sayısı. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. (Erişim:21.01.2019).

Tüketici Akademisi (2017) *Türkiye İsrar Raporu*. T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü. <http://www.tuketiciakademisi.gov.tr/tr-tr/bilgi-bankasi/bilimsel-yayinlar/rapor/turkiye-israf-raporu> (Erişim:23.01.2019).

Wei Ran, Lo Ven-Hwei (2006). Staying connected while on the move: Cell phone use and social connectedness. *New Media and Society*, 8, 53–72.

<https://doi.org/10.1177/1461444806059870>.

Yahyagil Mehmet (2001). KOBİ’lerde Bilgisayar Teknolojileri Uygulamaları. No: 2001:26. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Yusufoğlu Ömer Şükrü (2017).Boş Zaman Faaliyeti Olarak Akıllı Telefonlar ve Sosyal Yaşam Üzerine Etkileri: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. Cilt:6 (5).S:2414-2434.

İnternet Siteleri

<https://www.cnnturk.com/ekonomi/turkiye/iste-yeni-aclik-ve-yoksulluk-siniri>. (Erişim:27.09.2018).

<https://www.cnnturk.com/yasam/okullarda-akilli-telefon-kullanimi-yasaklandi>. (Erişim:4.2.2019).

https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/technology-media-telecommunications/deloitte_gmcs_2017.pdf (Erişim:29.01.2019).